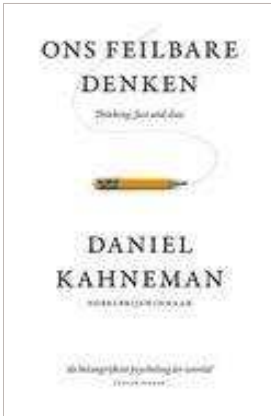

Ons feilbare denken

terug

Thinking, fast and slow

Auteur: D. Kahneman
Genre: [Non-fictie - Gezondheid & Psychologie](#)

Uitgever: Amstel Uitgevers
ISBN-nr: 9789047000600
Formaat: Paperback

Verschenen november 2011

MET KAHNEMAN KUN JE DE EUROCRISIS VERKLAREN

Mensen zijn bar slechte beslissers. Het individu dat nuchter in zijn eigen belang handelt, bestaat niet. We lijden aan chronische zelfoverschatting en pikken alleen op wat in ons straatje past.

Dat de recensent al na een bladzijde of tien gelezen te hebben in Daniel Kahnemans Thinking, Fast and Slow 'vijf sterren!' wil uitroepen, ligt natuurlijk aan de kronkelige psychologische processen die zich afspelen in haar hoofd: processen die gedrag en denken sturen in onverwachte en bizarre richtingen, waar Kahneman ruim 500 pagina's lang fascinerende verhalen over vertelt.

Hier speelt het halo-effect ons natuurlijk parten (doordat dit woord vet is gedrukt, hecht u eerder belang en geloof aan deze term. Volgens Kahneman geloven we zelfs leugens eerder als ze vet zijn gedrukt). Het halo-effect is het fenomeen dat we denken dat iemand die één ding heel goed kan, overal goed in is. Kahneman won negen jaar geleden een Nobelprijs voor baanbrekend werk in de gedragseconomie. Welnu, dan kan hij vast ook een meeslepend boek schrijven.

Nog zo'n valkuil bij het recenseren: priming. Dat betekent dat we ons door recente ervaringen of waarnemingen onbewust laten leiden in ons gedrag of oordeel. De meeste reacties op Thinking, Fast and Slow variëren van laaiend enthousiast tot lyrisch: het figureert op diverse 'beste boeken van het jaar'-lijstjes van bekende wetenschappers, de Financial Times noemde het een 'meesterwerk'. Zie dan nog neutraal zo'n boek open te slaan, probeer dan nog achter te blijven bij beroemde bewonderaars.

Mogelijk hebben we hier ook een gevalletje confirmation bias. Het boek sluit aan bij opvattingen van de recensent dat mensen doorgaans bar slechte beslissers zijn, dat rationeel handelen niet bestaat. Net als Diederik Stapel zijn wij dol op informatie die strookt met onze opvattingen. Een boek dat daarin voorziet, moet wel een tien waard zijn.

Ook cognitive ease - cognitief gemak - plaagt de recensent. Wat bekend is, voelt goed. Het werk van Kahneman is bekende kost voor wie de gedragswetenschap enigszins volgt. Het feest van herkenning is dan ook groot bij het lezen. En dat kleurt het oordeel.

Al gelooft de recensent zelf natuurlijk dat zij zich heus niet heeft laten inpakken door een handvol beroemde fans, een onderscheiding en een berg bekende stof met een strik eromheen.

Daarnaast zijn er nog tientallen effecten, vooringenomenheden, drogredeneringen, illusies en zaken die we negeren of niet zien, die ertoe leiden dat mensen niet in staat zijn tot het nemen van optimale beslissingen. De Israëlische psycholoog Kahneman (77) veegt de vruchten van een leven lang baanbrekend onderzoek bij elkaar en neemt de lezer mee op ontdekkingsstocht door de krochten van ons brein in dit zeer toegankelijke boek, dat leest als een trein.

Hij presenteert theorieën, lepelt verrukkelijke anekdotes op, onderwerpt de lezer aan testjes en maakt aannemelijk waarom de boven ons gestelden ons in hun continue zelfoverschatting telkens weer meeslepen in riskante ondernemingen - van megalomane fusies tot een gemeenschappelijke Europese munt en oorlogen-zonder-end. In hun grenzeloze optimisme denken ze het beter te weten dan de feiten, de bewijzen en de statistieken. 'Deze keer wordt alles anders.'

Kahneman haalde de notie van de homo economicus, de altijd rationeel handelende mens die nooit een reken- of inschattingfout maakt, onderuit en daarmee de premisse onder diverse economische theorieën over perfect werkende markten en nutsmaximaliserende individuen. Hij verrijkte de economische wetenschap met verklaringen voor steeds terugkerende 'domme' handelwijzen. In 2002 kreeg hij er de Nobelprijs voor de economie voor, als niet-econoom. Zijn inzichten keren terug in de geneeskunde, in het recht, in de leer van het onderhandelen en in het dagelijks leven.

Kahneman wijst naar het vanzelfsprekende dat zó vanzelfsprekend is dat je het niet meer ziet en zegt: 'Kijk wat ze doen! Gek he? Wil je weten waarom?' Kahneman presenteert ons denkproces als twee denkbeeldige systemen. Systeem 1 (het snelle denken uit de titel van zijn boek) is intuïtief, snel, gemakzuchtig en dominant. Het loodst ons door

de dag en door het leven. Als het moeilijk wordt (op de snelweg een rij vrachtwagens inhalen, 17 maal 89 oplossen) treedt systeem 2 (het langzame denken) in werking. Dit deel doet het zware werk, maar het is lui, heeft vaak een schop ('Stop! Denk!') nodig om wakker te worden en laat ons geregeld in de steek.

Door de dominantie van systeem 1 doen we dingen die je 'irrationeel' zou kunnen noemen en raken we veelal de weg kwijt als we op basis van kansen en waarschijnlijkheden moeten handelen. We overschatten kleine risico's en onderschatten grote risico's (verzekeraars verdienen hier een dikbelegde boterham mee), we laten ons misleiden, varen op incomplete informatie en denken niettemin dat we alles weten wat er te weten valt. En we kunnen totaal niet plannen.

Met Kahneman in de hand kun je de eurocrisis verklaren. Waarom zagen we haar niet aankomen? Omdat het vrijwel onmogelijk is je een voorstelling te maken van iets wat je niet eerder hebt meegemaakt.

Waarom duiken er steeds meer gruwelijk irritante achterafvoorspellers op die 'altijd al hebben gezegd dat zo'n muntunie onhoudbaar zou zijn'? Omdat wanneer mensen ooit eens voorzichtig hebben gedacht 'wie weet zou dit wel een keer kunnen gebeuren, of dat', en het gebeurt, ze achteraf de waarschijnlijkheid die ze aan hun 'voorspelling' gaven schromelijk overdrijven. Net zoals ze, wanneer een voorspelling niet uitkomt (wat buitengewoon vaak gebeurt) zeggen: 'Ik vond het altijd al buitengewoon onwaarschijnlijk, hoor.'

Waarom zijn de Griekse schulden niet van meet af aan afgeschreven - een beheersbaar verlies waarmee veel ellende was voorkomen? Omdat verlies nemen een van de moeilijkste dingen is die er zijn. Blijven vastklampen aan het glimpje hoop dat je uit een netelige toestand kunt geraken zonder iets te hoeven verliezen (het onderschatten van een groot risico) is een diep menselijke eigenschap die ook Angela Merkel en Nicolas Sarkozy niet vreemd is.

Met Kahneman in de hand valt te begrijpen waarom ons pensioenfonds in nood verkeert. Professionele beleggers zijn geen haar beter dan de grillige, manipuleerbare, modegevoelige kleine beleggers. De beleggingsindustrie, stelt Kahneman, is gebouwd op 'een illusie van vakmanschap'. Het pensioenvermogen wordt beheerd door hooggeschoolde mensen. Ze analyseren economische data, ze bestuderen balansen van bedrijven, ze wegen de kwaliteit van het management. Serieus, moeilijk werk. Maar al die competenties blijken geen enkele voorspellende waarde te hebben voor de beleggingsresultaten. Die zijn gemiddeld genomen niet beter dan die van de beroemde pijltjesgooiende gorilla.

Met Kahneman in de hand valt te begrijpen waarom we niet in staat zijn een metrolijn aan te leggen, een museum te verbouwen

of een spoortunnel te graven zonder gruwelijke overschrijdingen in tijd en geld. We zijn namelijk onverbeterlijke optimisten die ons eigen kunnen schromelijk overschatten. Om diezelfde reden richten we ondernemingen op, beginnen we oorlogen en spannen we rechtszaken aan.

Wie het geluk heeft te slagen, komt bovendrijven als leider. Hij wordt niet gestraft voor het nemen van een buitensporig risico. Nee, we hijsen hem op het schild, geloven dat hij over flair en visie beschikt. Wie eerder aan hem twijfelde, zetten we weg als middelmatig en zwak. Kahneman: 'A few lucky gambles can crown a reckless leader with a halo of prescience and boldness.'

Tot het op een dag fout gaat.

Zou het helpen als we deze thrill seeker Kahneman laten lezen? Nee, want een echte optimist met vertrouwen in zijn eigen kunnen leest het en denkt: 'Ah, dat gaat gelukkig niet over mij.'

(Recensie door Sheila Sitalsing, gepubliceerd op 29-11-2011)